פרק ח משנה ד

טעם הנאמנות על דבר מועט מבושל

הר"ש מפרש שטעם הנאמנות משום שכשיש לבעה"ב דבר מועט פעמים שוכח מליתן לעני ונזכר רק אחרי שהוא בישל, משא"כ כשיש לו חיוב של מתנות רבות אינו שוכח, וכ"כ **הרע"ב**.

הרמב"ם [פי"ב מהל' מעשר הי"ד] כ' נאמנין על הירק חי ולא מבושל אא"כ הי' דבר מועט, שכן דרך בעלי בתים ליתן מעט ירק מבושל מקדרתו לעני, והוסיף **הרמב"ם** ומתוך שיכול לומר הבעל הבית נתנו לי יכול לומר אני בשלתיו ממתנותי, ועי' תוס' **הגרעק"א** מה שתמה בזה [הובא לעיל מ"ג].

במלאכ"ש פירש ד' הרמב"ם בשם **החכם ה"ר יוסף אשכנזי ז"ל** דבדבר מועט אין הבעלים נותן לעני חי, כיון שיהי' קשה לעני להטפל בו בפ"ע, ולכן הבעה"ב עצמו מטפל בו, והעני נאמן לומר שקיבל כן מבעה"ב, אבל הי' מקום לומר שאינו נאמן לומר שקיבל חי, כיון שאין דרך לקבל דבר מועט חי מבעה"ב, ולזה הוצרך הרמב"ם לחדש דעל זה מהני המיגו, שהי' יכול לומר שקיבלו מבושל.

פרק ח משנה ה

א. שיעור כדי שביעה

הטעם שצריך ליתן שיעור כדי שביעה כ' **הרמב"ם והר"ש** דילפי' מדכתיב ואכלו בשעריך ושבעו.

שיעור כדי שביעה, מבואר **בגמ'** עירובין כט. שהוא שיעור ב' סעודות, ולכאו' משום דהוי שיעור שביעה של יום שלם. ועי' **במשנה ראשונה** מש"כ עוד טעם למה צריך שיעור ב' סעודות ולא סגי בשביעה של סעודה אחת.

בפירות הבאים ללפת את הפת השיעור הוא כמה שנצרך ללפת פת בב' סעודות, ומש"כ במשנה ושאר כל פירות פי' **השנות אליהו** דהיינו דברים שאין נאכלין בקביעות, כפי שיעור שיוכל לקנות מזון ב' סעודות.

ב. בגדרי שיעור ב' סעודות

נח' במשנה ת"ק ור"ע אם אזלינן אחר ב' סעודות של כל אדם או ב' סעודות של עני שזה מעט פחות, והלכה כת"ק. וביארו האחרונים דנח' אם שיעור ב' סעודות הוא שיעור בנתינה או שעיקר השיעור הוא בשביל שהעני יהי' שבע.

ויש בזה עוד נפק"מ אם יש לעני הרבה בני בית התלויים בו אם צריך שיעור ב' סעודות לכאו"א או סגי בשיעור ב' סעודות לכולם, דאי הוי שיעור בנתינה סגי בשיעור אחד של ב' סעודות, וכ"כ **בתפארת ישראל** (בועז אות ה), **ואם זה שיעור בשביעת העני צריך שכל בני ביתו יהיו שבעים**, וכ"כ בפי' **קדמון על הספרי** (הובא בדר"א באהה"ל ה"ז) **[ואף דקיי"ל כת"ק, צ"ל דס"ל דלת"ק בעינן גם שיעור נתינה של ב' סעודות וגם שיעור של שביעת העני]**.

וכן נפק"מ אם מקבל עוד מתנות בגורן אחר, שאם השיעור הוא כדי שביעת העני, יכולים לצרף שיעור נתינת ב' השדות [עי' **תוי"ט** להלן מ"ו שא"א לצרף].

ג. מעשר עני המתחלק בגורן

כ' הרמב"ם בפיהמ"ש, ובפ"ו הל' ז, ובר"ש כאן מהתוספתא, דדינא דמתני' דאין פוחתין לעני וכו' נאמר במעשר עני המתחלק בגורן, אבל במתחלק בבית נותן כמה שירצה.

ונחלקו הראשונים מה נחשב גורן ובית לענין זה, דעת **תוס'** (חולין קלא.), **ובר"ן** (נדרים פד:), **דתלוי בימות החמה או בימות הגשמים. דעת תוס** (יבמות ק.) **ובתוס' רא"ש בשם ר"ת**, וכ"ה **בשטמ"ק** נדרים, **דתלוי בזמן הביעור. דעת המאירי** (חולין קלא) **דתלוי אם הפריש בבית או בגורן, וכן משמע בעוד ראשונים.**

ב. עיקר החילוק בין מעשר עני המתחלק בבית או בגורן, מבואר **בספרי** (הובא בראשונים, תוס' יבמות ק., חולין קלא., ר"ן נדרים פד:, והעיר המלבי"ם ראה, יד, כח, או' קיז, שלא נמצא בספרי שלפנינו) **שבמתחלק בגורן אין טוה"נ לבעלים אין בו דין נתינה [דילפי' לי' דמכתיב והנחת], ובמתחלק בבית יש דין נתינה ולכן יש טוה"נ לבעלים [דילפי' לי' מדכתיב ונתת]. וכן יש** נפק"מ בגמ' **נדרים** פד: אם מותר ליתנו למודר הנאה [שזה אסור רק כשיש טוה"נ לבעלים].

ד. דיני הנתינה במעשר עני המתחלק בגורן

בתוי"ט כ' שבלקט שכחה ופאה אין דין שיעור כדי שביעה כיון שאינו דין נתינה אלא רק דין עזיבה, והק' **המנחת חינוך** (מצוה תעד) **דא"כ אף** במעשר הניתן בגורן כיון שאין דין נתינה אלא דין הנחה למה יש שיעור כדי שביעה.

ותי' **בערוך השלחן** (פאה סי' יד סעיף ז) **דעכ"פ במעשר עני יש דין שמירה** שהבעה"ב מחוייב לשמור שהעניים לא יחטפו יותר מכדי שביעה ויפסידו העניים האחרים.

ועי' **במשנה ראשונה** מש"כ בזה, ובי' הדברים שהנחה אינה עזיבה בעלמא, אלא דין לחלק כמו גזבר, ואינו דין נתינה כמו בעה"ב ולכן אין לו בזה טובת הנאה, וכן מבואר **ברמב"ם** פ"ו הי"ג, **ובתוס'** יבמות ק., שדיני סדרי קדימה אין אלא במתחלק בבית שהוא דין נתינה ולא במתחלק בגורן שהוא לא נותן אלא רק מחלק ולכן לא חייבוהו בסדרי הקדימה.

ה. שעת חיוב מעשר עני

מבואר במשנה שיש חיוב מעשר עני גם קודם ראיית פני הבית, כמש"כ **השאגת ארי'** סי' צז, וכן הוכיח **הרש"ש**. וכן מבואר **בירושלמי** מעשרות פ"ג ה"ה. והיינו כמש"כ **בחי' מרן ריי"ז הלוי** הל' מעשר שרק דין טבל תלוי בראיית פה"ב, אבל חיוב מעשר תלוי בשעת מירוח.

פרק ח משנה ו

א. מידה זו אמורה בכהנים ולוים ובישראלים

יש ב' דרכים מה החידוש במשנה זו, **המשנה ראשונה** פי' שהחידוש דאף שלוי פטור ממעשר ראשון כיון שהוא מקבל את המעשר, מ"מ הוא חייב במעשר עני, אף שבפרשה כתוב ליתן מעשר עני ללוי לגר ליתום ולאלמנה, מ"מ בזה גם הלוי חייב, וכ"כ **בערוך השלחן** (הל' פאה סי' יד סע' יא), ולפ"ז החידוש הוא על עיקר מצות הנתינה בלוי.

אמנם **הרמב"ם והר"ש והרע"ב** פי' שהחידוש הוא שצריך ליתן להם כדי שביעה, ופי' **התוי"ט** שהחידוש בזה דס"ד שכיון שהם מקבלים מתנות